
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОРТ

УДК 796.332.071.2:323.281-058.64(477.73-25)«1937/1938/1943/1945/1948»

Марцінковський І. Б.

доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), mib-1958@ukr.net

СПОРТСМЕНИ-МИКОЛАЇВЦІ – ЖЕРТВИ РЕПРЕСІЙ КОМУНІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Характерною особливістю тоталітарної радянсько-комуністичної системи є запровадження терору на державному рівні, як інструменту утримання влади. Репресій зазнали не тільки очевидні вороги режиму, але й представники інших політичних партій до встановлення однопартійності, військові, інтелігенції, аристократії, духовенства, прості робітники й селяни. За видуманими звинуваченнями репресій зазнали й спортсмени. Тема репресій з боку більшовицько-комуністичного режиму в останні десятиліття широко висвітлювалася, але такі публікації стосувалися у переважній більшості щодо представників різних соціальних груп та професій, а щодо репресій спортсменів висвітлена недостатньо. У списку репресованих є відомі свого часу спортсмени, біографії яких пов'язані з Миколаївщиною. Незважаючи на зусилля останніх років з боку істориків та краєзнавців, багато імен ще й дотепер залишаються маловідомими, а то й зовсім невідомими серед широкого загалу мешканців краю, спортсменів і навіть спортивних функціонерів нашої області. У статті розглянуто біографічні дані репресованих відомих спортсменів-миколаївців, а серед них футболістів Пилипа Рябова, Станіслава Леута, Валентина Прокоф'єва, плавця Семена Бойченка, важкоатлета Івана Круця.

Ключові слова: репресії, спортсмени, П. Рябов, С. Леута, В. Прокоф'єв, С. Бойченко, І. Круць.

Постановка проблеми. З поразкою у Національно-визвольній війні 1917–1921 рр. та втратою державності, Україну окупували війська Російської Радянської Соціалістичної Федеративної Республіки (РРФСР). У країні встановилася влада російських більшовиків-комуністів та їх прислужників. Більшовицький терор в Україні розпочався із вторгненням армії М. Муравйова у січні 1918 р. Захопивши Київ російська більшовицька армія влаштувала в місті справжню різанину, яка стала початком одних із найтрагічніших сторінок історії України – із катуваннями, розстрілами, організацією голоду й Голодомору, депортаціями, конфіскаціями та іншими видами репресій, які продовжувалися до 1991 р. Необхідність застосування масового терору для захоплення й утримання більшовиками влади теоретично обґрунтував В. Ульянов (Ленін) у своїх працях ще до узурпації влади у жовтні/листопаді 1917 р., а пізніше наполягав на його узаконенні. 5 вересня 1918 р. Радою Народних комісарів більшовицької Росії (РРФСР) був прийнятий Декрет «Про червоний терор» [3].

Терор став інструментом утримання влади більшовиками-комуністами на загарбаних територіях

та основою діяльності комуністичного тоталітарного режиму упродовж усього часу його існування. З метою здійснення терору 20 грудня 1917 р. була створена Всеросійська надзвичайна комісія для боротьби з контрреволюцією та саботажем (ВЧК), а 3 грудня 1918 р. з'явилася Всеукраїнська (ВУЧК) як орган комуністичного терору й утвердження більшовицької диктатури в Україні. Різного роду репресіям піддавалися усі версти населення.

Тема репресій з боку більшовицько-комуністичного режиму в останні десятиліття широко висвітлювалася, але такі публікації стосувалися у переважній більшості щодо представників інтелігенції, духовенства, селянства, а щодо репресій за видуманими звинуваченнями спортсменів висвітлена недостатньо, що й зумовило актуальність нашого дослідження.

Метою роботи є дослідити та показати переслідування радянсько-комуністичною тоталітарною системою відомих спортсменів, біографії яких пов'язані з Миколаївщиною.

Методи дослідження: історичний, біографічний, системного підходу, аналізу та синтезу.

Виклад основного матеріалу. Тоталітарна радянсько-більшовицька система переслідувала не тільки політичних опонентів та діячів національної культури, але й спортсменів. У списку репресованих є відомі свого часу спортсмени, які народилися на Миколаївщині. Незважаючи на зусилля останніх років з боку істориків та краєзнавців, багато імен ще й дотепер залишаються маловідомими, а то й зовсім невідомими серед широкого загалу мешканців краю, спортсменів і навіть спортивних функціонерів нашої області.

З появою на початку XX ст. футболу в Миколаєві своєю майстерністю вирізнялися чимало яскравих особистостей.

У Миколаєві в 1897 р. народився один з найяскравіших футболістів початку XX ст. Пилип Пилипович Рябов. Вихованець дворového футболу. Впродовж 1912–1913 рр. виступав форвардом у клубі «Діагора», був капітаном команди, у 1914 р. грав за команду «Уніон», відзначився забитими м'ячами за місцеві «Атлетік-клуб» і «Миколаївський спортивний клуб», виступав за збірну Миколаєва [2, 217].

1918 р. П. Рябов входить до комітету Миколаївської футбольної ліги. У 1920-х рр. він виїжджає з Миколаєва і деякий час грав за збірні Петрограда й Москви. П. Рябов вивчився на інженера, виріс до крупного спеціаліста. Працював інженером найбільшого в СРСР Московського електрозаводу (підприємство енергомашинобудівної промисловості для забезпечення реалізації плану ГОЕРЛО – рос. «Государственная комиссия электрификации России»). За успіхи в роботі разом з іншими працівниками П. Рябов був нагороджений орденом Леніна. Потім П. П. Рябов працював у Головелектропромі Наркомату Машинобудування СРСР – головним інженером і заступником начальника. 28 червня 1938 р. арештований, а 1 вересня того ж року, за звинуваченням у шкідництві засуджений Військовою колегією Верховного Суду СРСР до найвищої міри і в той же день розстріляний. Похований у Московській області на сумнозвісній Комунарці. 11 червня 1955 р. ВКВС СРСР реабілітувала Пилипа Пилиповича Рябова [4].

Відомим футболістом початку XX ст. був Станіслав Вікентійович Леута, який народився 2 лютого (20 січня) 1903 р. в Миколаєві. Дитинство та юність Станіслава пройшли у Миколаєві, де він і зацікавився футболом. Вважається, що він вихованець дворového футболу. Впродовж 1917–1920-х рр. грав за місцевий футбольний клуб «Спортинг-Миколаїв» на позиції півзахисника. З 1921 р. виступав за московські клуби РГО (1921), МКС (1922), «Красна Пресня» (1923–1925), «Харчовики» (1926–1930), «Промкооперація» (1931–1934), «Дукат» (1932), «Спартак» (1935–1938), «Спартак-клубний» (1939–1941).

Талант і працьовитість дозволили спортсмену досягати успіхів. Він був чемпіоном СРСР 1936 (7 матчів) і 1938 (10 матчів) років, срібним (1937) і

бронзовим (1936) призером чемпіонату Союзу, володарем Кубка СРСР (1938), чемпіоном Москви (1927, весна, 1927, осінь, 1934, весна), чемпіоном (1928, 1931) та бронзовим призером (1932) РРФСР, переможцем Всесоюзної Спартакіади (1928, 1931, 1932, 1935), чемпіоном СРСР у складі збірної Москви (1935), ставав одним з кращих футболістів Союзу (№ 2 1928, № 3 1930). 1937 р. його нагородили орденом «Знак Пошани», став майстром спорту СРСР.

На футбольному полі С. Леута відзначався універсалізмом, був гравцем широкого діапазону – грав нападаючим, півзахисником, мав дуже сильний удар. Брав участь в іграх з французами, турками, іспанцями. З квітня по травень 1939 р. Станіслав – головний тренер команди «Спартак» (Мінськ), упродовж 1956–1958 рр. – тренер СДЮШОР «Спартак» (Москва), у 1958 р. – головний тренер «Зірки» (Кіровоград), у 1959 р. – головний тренер «Спартак» (Ульяновськ), 1961 р. – головний тренер «Спартак» (Нальчик), у січні-червні 1966 р. – тренер «Уралану» (Еліста), у вересні-грудні 1965 р. та у липні-грудні 1967 р. – головний тренер команди «Спартак» (Саранськ). У 1960–1970-ті рр. працював у Федерації футболу РРФСР. 1965 р. С. Леута став заслуженим тренером РРФСР [2, 190–191].

19 березня 1942 р. Л. Берія подає Й. Сталіну звернення щодо проницецької настрої серед спортсменів і отримує дозвіл на арешти. Уже 20 березня 1942 р. в Москві були заарештовані відомі футболісти брати Микола, Петро й Андрій Старостіні. Деяко пізніше заарештували спартаківців Є. Архангельського, С. Леута, чоловіків сестер Старостіних – П. Попова і П. Тікстона, за якийсь час Олександра Старостіна. Брати Старостіні пізніше стверджували, що їхню справу сфабрикували, а причиною була помста Берії за перемоги їхнього «Спартак» у матчах над московським «Динамо», за яке уболівав шеф НКВС. Насправді ж, ще у 1937 р. бігун Серафим Знаменський (один із відомих братів Знаменських) написав донос на одноклубника і засновника товариства «Спартак» – Миколу Старостіна, з яким у той час жив по сусідству, звинувачуючи його у фінансових зловживаннях. Проте тоді ніхто зі Старостіних не був заарештований. Водночас згідно з кримінальною справою у вироку, датованому 18–20 жовтня 1943 р., винесеному на закритому засіданні, звучить: «Предварительным и судебным следствием установлено, что подсудимые Старостины Николай, Андрей, Петр и Александр, Денисов Анатолий, Ратнер Исаак, Сысоев Александр, Леута Станислав и Архангельский Евгений, будучи антисоветски настроены и связаны между собою многолетней дружбой, являлись участниками антисоветской группы, возглавляемой Старостиним Николаем». Усім висувалися звинувачення в антирадянських висловлюваннях. С. Леута засудили на 8 років. Відбував термін покарання у «Востураллаге» у м. Тавда Свердловської області, потім його вислали на спецпоселення до Норильська. Звільнився у 1950-х рр. Помер

на 77-му році життя 28 січня 1980 р. в Москві, похований на Ваганьківському цвинтарі [2, 190–191].

У Миколаєві 7 (20) травня 1905 р. народився Валентин Феофанович Прокоф'єв – вихованець дворového футболу. У 15 років грав за команду миколаївського заводу «Наваль» (1920), потім у міській команді «МСК» («Миколаївський спортивний клуб»), одночасно грав й у збірній Миколаєва. Під час одного з регулярних матчів між збірними міст був помічений одеситами. У 1922 р. влаштувався вантажником в одеський порт, а вечорами тренувався та грав (1923 – червень 1924) у складі команди «Местрана», створеній 1922 р. профспілкою робітників-вантажників одеського порту на базі вуличної команди «Чорне море».

У 1924 р. збірна Москви провела декілька матчів з одеською збіркою. За москвичів тоді грав уродженець Миколаєва С. Леута, який разом із М. Старостіним умовили Прокоф'єва переїхати до Москви. У 1926 р. В. Прокоф'єв був визнаний кращим лівим крайнім нападаючим в СРСР. У різний час грав за московські «Красную Пресню» (червень 1924 – 1925), «Харчовики» (1926–1927), «Динамо» (1928–1930), «Промкооперацію» (1931–1932), за київські «Динамо» (1932–1934) й «Локомотив» (1935–1936).

В. Прокоф'єв брав участь у поєдинку збірної СРСР зі збіркою Туреччини в Ізмірі. Він був найстрімкішим форвардом у радянському футболі – стометрівку в бутсах пробігав швидше 11 секунд, опанував високу стартову і дистанційну швидкість, володів сильним ударом лівою ногою. Ставав чемпіоном Миколаєва (1922, 1923-весна), Одеси (1923-весна, 1923-осінь, 1924-весна), Москви (1927-осінь, 1928, 1930-осінь), срібним призером чемпіонату РРФСР (1931) та УРСР (1934), визнавався у списку кращих футболістів СРСР (№ 1 у 1926 та 1930, № 2 у 1933).

В. Прокоф'єв мав складний характер, нерідко порушував дисципліну. Його футбольна кар'єра завершилася у 1934 р. Працював дитячим тренером у Москві. У 1937 р. Прокоф'єв разом приятелем зайшли у шинок випити та «вспомнить былое», де пригрозив міліціонеру. На підставі проведеного слідства та свідчень двох сумнівних осіб, суд виніс колишньому футболісту вирок – п'ять років виправно-трудових таборів у Хабаровському краї. Непростий характер Прокоф'єва й погубив його. 1939 р., через два роки з часу арешту, він загинув, а убивство оформили як нещасний випадок на лісоповалі. За іншою версією, він помер від зараження крові [7].

За надуманими звинуваченнями у «антирадянській пропаганді та агітації» (КК СРСР ст. 58 п. 10) працівники НКВС заарештували в листопаді 1948 р. і засудили на 10 років виправно-трудових таборів Семена Петровича Бойченка (29(15).04.1912 – 23.01.1987) – спортсмена-плавця світового класу, тренера, що родом із села Мар'ївка Баштанського району Миколаївської області. Термін відбував у Солікамську (Пермська область Російської Федерації), де шість років працював на деревообробному комбінаті.

Дитинство і юність С. Бойченко провів у рідній Мар'ївці, що на березі Інгулу. У 1932 р. призваний матросом на Чорноморський флот, де не один раз перемагав у першості флоту і марафонських запливах Чорним морем. Навесні 1935 р. С. Бойченко переїжджає до Москви, вступає до Центрального інституту фізичної культури (1932–1936), тренується у спортивному клубі ЦДКА (російською Центральний дом Красной армии) і впродовж 1937–1940 рр. виступає за цей клуб, з 1941 р. він у складі московського «Спартака».

На міжнародних змаганнях у Празі в листопаді 1935 р. С. Бойченко подолав 100 м батерфляєм за 1 хв. 12,2 с., побивши європейський рекорд, а через місяць у Москві в запливі на 100 м брасом з результатом 1 хв. 08,0 с. він перевершує світовий рекорд. На Міжнародній робочій олімпіаді, альтернативних змаганнях (спортивні організації багатьох країн бойкотували XI Олімпійські ігри, які проводилися у серпні 1936 р. в гітлерівській Німеччині), С. Бойченко перемагає на дистанції 100 м брасом, а потім у запливі перевершує світовий рекорд на 2,1 с. За спортивні досягнення спортсмена у 1937 р. нагороджують орденом «Знак Пошани», а 1939 р. присуджують звання «Заслужений майстер спорту СРСР». 10 травня 1941 р. С. Бойченко встановив світовий рекорд на стометрівці, пропливши її за 1 хв. 05,1 с. Того ж року дистанцію у 200 м комплексним плаванням (брасом-батерфляєм) долає за 2 хв. 29,8 с., встановивши свій останній світовий рекорд у плаванні на цій дистанції. У роки війни неодноразово брав участь у чемпіонатах Москви з плавання, де займав перші місця.

Виступаючи на чемпіонатах СРСР упродовж 1936–1947 рр., С. Бойченко завоював десять золотих (дев'ять на індивідуальних дистанціях – 100, 200 м брасом і 300 м комплексним плаванням, а ще одну у складі команди у комбінованій естафеті 3 по 100 м) і п'ять срібних медалей, у тому числі одну на дистанції 100 м на спині. На дистанціях брасом він встановив 14 рекордів СРСР, з яких дев'ять – вищі від світових результатів, два – вищі від європейських, два рекорди СРСР у складі команди у комбінованій естафеті. На жаль, світові та європейські рекорди не були зареєстровані, оскільки Федерація плавання СРСР стала членом Міжнародної федерації плавання (FINA) та Європейської ліги плавання (LEN) тільки наприкінці 1947 р. Спеціалісти підраховали, що на рахунок С. Бойченка – 111 рекордів світу, СРСР і Москви [1].

Окрім вище зазначеного офіційного приводу для арешту С. Бойченка у 1948 р., за розповідями сучасників, були інші. Спортсмен, що відверто висловлював свої погляди, нестримно веселий і гострий на язик, не приховував своєї симпатії до відомої плавчихи Капітолїні Васильєвої, яка була дружиною Василя Сталіна. За іншою версією, постраждав через кохання, де конкурентом у нього був Саркісов, начальник охорони Берії. Сам С. Бойченко не любив згадувати про ті роки. Незважаючи на те, що плавець

писав листи Сталіну і до Верховного суду з проханням переглянути справу, звільнили його тільки навесні 1954 р., через рік після смерті Сталіна, а ще через два роки спортсмена реабілітували.

Повернувшись до Москви, С. Бойченко став тренером з плавання. У 1960 р. на XVII Олімпійських іграх у Римі С. Бойченко був тренером збірної СРСР з плавання. У 1963 р. йому присудили звання «суддя всесоюзної категорії з плавання» [1].

Свого часу відомим спортсменом був Іван Семенович Круц – український богатир, неодноразовий чемпіон УРСР і СРСР (1958) з гирьового спорту серед сільських спортсменів, знаменитий цирковий артист-силач, популяризатор фізичної культури і спорту (виборював Кубок Одеської області й тричі у 1955, 1956, 1957 рр. Кіровоградської області), добре грав у шашки. Народився Іван Семенович 1906 р. в селі Роздол Голованівського району Кіровоградської області. Мав неабияку силу. І. Круц працював вантажником у Миколаївському порту, де неабиякі здібності юнака запитали й запросили до цирку. У 1920-х р. він був уже відомим силачем і популярним артистом, одним з найсильніших представників французької (класичної) боротьби. Іван Круц боровся з Іваном Піддубним, із велетнем-богатирем (при зрості 2 м 31 см важив 190 кг) Василем Дзюбою (1899–1945).

Початок Другої світової війни застав Івана Круца на гастролях селами Одещини, а швидкий відступ Червоної армії спричинив до того, що він залишився в окупованій німцями Одесі. Заробляючи на життя Іван Круц продовжував керувати цирковою трупю і виступати на манежі перед переважно німецькими та румунськими військовими та їздив селами. Після приходу радянсько-комуністичної влади у 1944 р., І. Круц жив у власноруч збудованому ще до війни будинку в Октябрському (тепер Корабельний район м. Миколаєва). Налагодивши зв'язки з подібними собі атлетами, продовжував гастролювати Україною, демонструючи фізичні можливості людського організму. У 1945 р. районний комітет НКВС в Октябрському очолив якийсь майор-уралець, якому порекомендували винайняти квартиру в І. Круца. Енкавеєсець уподобав будинок одразу. Знайшовши за якийсь час, нібито, якихось свідків, які сфабрикували донос про те, що Круц під час війни був посібником окупаційної влади. На додачу майор приклав фотографію, на якій «богатир на манежі в одній руці тримав нацистського офіцера, а в іншій – важкоатлетичний снаряд...». Івана Круца було заарештовано 29 січня 1945 р. та звинувачено у державній зраді й згідно з вироком Військового трибуналу військ НКВС Миколаївської області від 4 червня 1945 р. засуджено до 6 років ув'язнення у виправно-трудових таборах з обмеженням у правах на 3 роки та з конфіскацією майна. Майор же став власником його будинку.

Згідно з записом за № 59654 Національного банку репресованих, Круц Іван Семенович 1906 р., народжений у місті Миколаєві, де й проживав, українець, зі службовців, не належав до політичних партій, з початковою освітою, безробітний, про склад сім'ї та подальшу долю зазначено – «немає даних». Реабілітований у 1991 р. [5].

Відбувши термін, І. Круц повернувся до Голованівська і незважаючи на вік та пережите знову вийшов на арену. Захищав честь Голованівського району в складі команди, де був одночасно тренером і капітаном, на районних, обласних, міжобласних, республіканських і всесоюзних змаганнях сільських спортсменів. Останні роки Іван Круц мешкав у Жовтневому Миколаївської області в побудованому будинку, де прожив до самої смерті у 1968 р. Похований на місцевому кладовищі [6].

Висновки:

1. Розглянуто біографічні дані відомих свого часу спортсменів, біографії яких пов'язані із Миколаївщиною, які зазнали репресій з боку панівного тогочасного тоталітарного радянсько-комуністичного режиму.
2. Встановлено, що приводами для арештів і винесення вироків ставали як наклепи заздрісників, незалежний характер окремих спортсменів-миколаївців, так і побутові ситуації, у тому числі й з метою заволодінням житлом.
3. Матеріал статті дозволить ширше дізнатися про історію розвитку спорту в Миколаєві на прикладі відомих спортсменів-миколаївців, які зазнали переслідувань тоталітарною радянсько-більшовицькою системою і послужить поштовхом для розширення подальших подібних досліджень.

Література

1. Билык Б. И., Будяков. А. В. Король баттерфляя. Николаев: Издатель Лев Траспов, 2012. 224 с.
2. Двойнисюк А. Л., Кутовой Б. И. Футбольный Николаев. Николаев: Атолл, 2008. 488 с.
3. Декреты Советской власти. Т. III. 11 июля – 9 ноября 1918 г. *Ин-т марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, Ин-т истории акад. наук СССР*. Москва: Политиздат, 1964. С. 291–292.
4. Марцінковський І. Пилип Рябов. Українські спортсмени – жертви репресій комуністичної системи. *Щотижня*. 2014, 28 травня. Ч. 22. С. 6.
5. Національний банк репресованих. URL: <http://www.reabit.org.ua/nbr/> (дата звернення: 25.11.2022).
6. Олександренко І. І. Круц Іван Семенович. *Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жулинський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ, Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*. URL: <https://esu.com.ua/article-2310> (дата звернення: 28.10.22).
7. Спортивний некрополь. URL: <http://sport-necropol.narod.ru/leuta.html> (дата звернення: 25.11.2022).

Martsinkovsky I. B., Associate Professor of the Department of Theoretical Foundations of Olympic and Professional Sports, Educational and Scientific Humanities Institute of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding, (Ukraine, Mykolaiv), mib-1958@ukr.net

ATHLETES FROM MYKOLAIV – VICTIMS OF THE REPRESSION OF THE COMMUNIST SYSTEM

A characteristic feature of the totalitarian Soviet-communist system is the introduction of terror at the state level as a tool for maintaining power. Not only the obvious enemies of the regime, but also representatives of other political parties before the establishment of one-party system, the military, the intelligentsia, the aristocracy, the clergy, ordinary workers and peasants were repressed. Athletes were also repressed on trumped-up charges. The topic of repression by the Bolshevik-communist regime has been widely covered in recent decades, but such publications were mostly about representatives of various social groups and professions, and the repression of athletes was not covered enough. The topic of repression by the Bolshevik-communist regime has been widely covered in recent decades, but such publications were mostly about representatives of various social groups and professions, and the repression of athletes was not covered enough. The list of those repressed includes famous sportsmen of their time, whose biographies are connected with Mykolaiv Oblast. Despite the efforts of historians and local experts in recent years, many names still remain little-known, or even completely unknown among the general population of the region's residents, athletes and even sports officials of our region. The article examines the biographical data of repressed famous sportsmen from Mykolaiv, including football players Pylyp Ryabov, Stanislav Leuta, Valentin Prokofiev, swimmer Semyon Boychenko, weightlifter Ivan Kruts.

Key words: repression, athletes, P. Ryabov, S. Leuta, V. Prokofiev, S. Boychenko, I. Kruts.

УДК 195.9:037

Сокол О. В.

доцент кафедри фізичного виховання та спорту, Навчально-науковий гуманітарний інститут, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), olgavs697@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Єдиний процес навчання та виховання у спорті спрямований не тільки на опанування руховими навичками та вміннями, на розвиток фізичних якостей, а й на формування духовного світу людини.

Ключові слова: Фізична культура, якість, виховання, навчання.

Актуальність. Спортивне тренування вимагає комплексного підходу до формування особистості спортсмена відповідно до загальної спрямованості виховного процесу.

Мета: підвищення ефективності фізичного виховання.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних наукової та методичної літератури та джерел інформаційної мережі Інтернет

Фізична культура є складовою частиною педагогічної системи, що виховує виховання та навчання студентів у сфері професійної підготовки. Задачі виховання студентів не можуть бути обмежені тільки досягненням високих спортивних результатів, але і спрямовані на розв'язання проблеми моральної поведінки та відносин в колективі, виражені не тільки в праці теоретиків у ролі спортивної діяльності, але і відомих тренерів, які підтримують вирішуваного викладача у вихованні спортсмена [1]. Як відомо, вольові зусилля студентів, є результатом навчальної діяльності при освоєнні нових знань і навичок. При недостатці завзяття студент не зможе досягти поставлених перед собою цілей.

У процес зайнятій, фізичної культури, можна включити такі додаткові труднощі, як:

- перевищення тренувальних навантажень;
- підвищення загальної моторної щільності;
- підвищення обсягу фізичної роботи;
- проведення занять з сильнішим партнером;

– моделювання нестандартних умов змаганнях (наприклад: команда об'являється, що до кінця гри залишилося три секунди, і вона програє очко);

– здійснення ролі лідера, навіть якщо вона не властива студенту.

Практичне заняття, по своїй суті, становить собою трудову діяльність, а тому виховує волю і здатність до концентрації зусиль, а змагальна діяльність дає можливість самоствердження особистості. Однак, студенти, які під час навчання активно беруть участь, в змаганнях привикають орієнтуватися тільки на перемогу, перевагу над іншими, на свою винятковість, неповторність, то є на самих себе.

Це важливо для перемоги в спорті, але в професійній діяльності лікар часто не дозволяє студентам-спортсменам стати хорошими фахівцями, тому, що лікарю в першу чергу необхідно орієнтуватися на своїх пацієнтів [4]. Особливу роль у духовному вихованні грають ситуації «вибору» – спеціально створювані педагогом або викликані спонтанно, але відповідно використовувані в цілях духовного виховання. Вершина вибору, людина вибирає і реалізує одну з цих можливостей, відказуючи тим самим від усіх інших. Перед спортсменом часто стоїть дилема – допомогти супернику в складній ситуації або використовувати його труднощі у своїх цілях. Якщо вибір здійснюється усвідомлено, то суб'єкт вибору